

॥ ३१ ॥ इत्यारण्यकेपर्वणिनैलकंठीयेभारतभावदीपेएकविंशत्यधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २२१ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७३ ॥ कथमग्निर्वनंयातइतिपृष्टंअग्नेर्जलप्रवेशप्रकारंवक्तुमारभते आप
स्येति आपस्यअप्सुविदितस्य सहस्यसहसंज्ञस्याग्नेर्मुदितानामपरमाप्रियाभार्या दुहितेतिपाठेपिसंज्ञाशब्दएवायं भूपतिर्भुवभर्ताचसहसंज्ञएवभूर्भुवर्लोकयोःस्वामीनतुस्वर्लोकस्यअनावृत्तिस्थानस्य त्रिधैवा
त्रलोकविभागोभिप्रेतः तेनब्रह्मलोकादवाचीनस्यकस्मिन्स्वामीत्यर्थः सःपरंअद्भुताख्यंपावकंअजनयत् सहसस्पुत्रोअद्भुतइतिमंत्रवर्णात् सहशब्दोत्रअकारांतोपिवेदेसकारांतोज्ञेयः ॥ १ ॥ अद्भुतमेवस्तौति
भूतानामितिचतुर्भिः यंपावकंपतिंअभिप्रेत्यभुवनभर्ताभूतानांचतुर्विधानामात्मेतिप्राहुः सान्वयेषुउपदेशपरंपरावत्सु ॥ २ ॥ नकेवलंजरायुजादीनामात्माअपितुमहतांभूतानांविद्यदादीनांपतिःस्रष्टृत्वादिना अत
एवभगवान् ऐश्वर्यस्यसमग्रस्यज्ञानस्ययशसःश्रियः वैराग्यस्यचधर्मस्यषण्णांभगइतीगनेतिस्मृत्युक्तगुणवान् ॥ ३ ॥ गृहपतिःअधियज्ञंत्रेताग्निःअध्यात्मंजाठरःउभावपिउभयत्रस्थित्वापिद्वब्रह्मांडस्थान्देवा

सूतिकाग्निर्यदाचाग्निंसंस्पृशेदग्निहोत्रिकं ॥ इष्टिरष्टाकपालेनकार्याचाग्निमतेग्रये ॥ ३१ ॥ इतिश्रीमहाभारतेआरण्यकेपर्वणिमार्कंडेयसमास्यापर्वणिआंगि
रसोपाख्यानेएकविंशत्यधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २२१ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७३ ॥ मार्कंडेयउवाच आपस्यमुदिताभार्यासहस्यपरमाप्रिया ॥ भूप
तिर्भुवभर्ताचजनयत्पावकंपरं ॥ १ ॥ भूतानांसापिसर्वेषांयंप्राहुःपावकंपतिं ॥ आत्माभुवनभर्तेतिसान्वयेषुद्विजातिषु ॥ २ ॥ महतांचैवभूतानांसर्वेषामिहयः
पतिः ॥ भगवान्समहातेजानित्यंचरतिपावकः ॥ ३ ॥ अग्निर्गृहपतिर्नामनित्यंयज्ञेषुपूज्यते ॥ द्रुतंवहतियोहव्यमस्यलोकस्यपावकः ॥ ४ ॥ अपांगर्भोमहाभा
गःसत्वभुग्योमहाद्रुतः ॥ भूपतिर्भुवभर्ताचमहतःपतिरुच्यते ॥ ५ ॥ दहन्मृतानिभूतानितस्याग्निर्भरतोभवत् ॥ अग्निष्टोमेचनियतःऋतुश्रेष्ठोभरस्यतु ॥ ६ ॥

नन्नेनहविषाचतर्पयतइतिहव्यवाहौ ॥ ४ ॥ अपामिति अप्संबंधादापापरनामासहएवात्रअपूशब्दार्थः तस्यगर्भःपुत्रः सत्वभुक्अध्यात्मंबुद्धिसंहर्ताअधिभूतलोकत्रयसंहर्ता महांश्वासौअद्भुतः महतइतिना
मैकदेशेनतस्यैवग्रहणंभामासत्यभामेतिवत् महतःमहाद्रुतस्य पतिःपिता भूपतिर्भुवभर्ताचेत्यर्थः अत्रमहच्छब्देनअध्यात्मंमहत्तत्त्वंसूक्ष्मवृत्त्याख्यंयाज्ञं सहशब्देनकारणमव्यक्ताख्यं अपूशब्देनसलिलएको
द्रष्टाद्वैतोभवतीत्यादिश्रुतौसलिलेनोपमितंशुद्धंब्रह्मयाज्ञं ॥ ५ ॥ अस्यसहस्यअपांप्रवेशेकारणमाह दहन्निति अधिभूतंभरतश्चिताग्निःसहस्यपौत्रःअद्भुतपुत्रःअध्यात्मंमहतःपुत्रोहंकारःभरतिविभर्तीतिमृतानिअ
चेतनानिखादीनिदेहाकाराणिधारयतीतिभरतोनामतस्यैवभूतसंहारस्थानत्वंदहन्नितिदर्शितं भरस्यभरतस्य तकारलोपआर्षः ऋतुर्नामअध्यात्मंऋतुःसंकल्पात्मकंमनः अग्निष्टोमशब्देनतस्यैवंविदुषोयज्ञ
स्यात्मायजमानःश्रद्धापत्नीशरीरमिध्ममुरोवेदिर्लोमानिबर्हिरित्यादिनातैत्तिरीयकेसाम्रातोदेहतत्संबंधिक्रियाकलापात्मकोमरणरूपावभृथांतःसंसारउच्यते नियतःनित्यः ॥ ६ ॥